
O KORISNOSTI I KORIŠĆENJU ISTORIJE

Jovan Muhadinović

In this work the author tried to show the basic method of scientific history from the period of Leopold von Ranke (1795–1886), one of the first methodical historians in the world. To write on this subject, the author was inspired by the book of Friedrich Nietzsche (1844–1900) “On the Advantage and Disadvantage of History for Life”(1874). It explains how history has always been “useful“, but not always in the right hands, followed by Nietzsche’s disappointment about how history was used during his lifetime. Unfortunately, the same pattern of writing history remained today, and it is something against which every conscientious man must raise his voice.

Djelo „O korisnosti i šteti istorije za život“ od Fridriha Ničea mi je donijelo toliko interesovanja. To se upravo desilo jer sam kroz svoje studije upoznat sa obrazovnim spektrom istoričara, vremenom u kojem je pomenuti pisac radio i živio. To je bilo vrijeme buma istorije u tadašnjoj Njemačkoj. To je doba u kome je preovladavala prva istorijska kritička škola Leopolda fon Rankea, koja je nesumnjivo uticala na dalji razvitak ne samo njemačke, već i svjetske historiografije. U tom periodu Rankeova škola je osim čisto kritičkog stava koji je postavila, stava objektivnosti i pisanja istorije „kako je uistinu bilo“, njegovala i idealističku filozofiju. Učenje ove škole je idealizovalo velike

ličnosti u historiji, dok za ostale događaje i strukture uopšteno, od kulture do privrede, nije marila. U svojoj knjizi Niče pominje i poznate historičare svoje zemlje među kojima su i Nibur, Šiler koji je napisao čuveni esej „Šta i u koju se svrhu koristi historija?“ Svojim istupom mišljenje mu se sukobljava nesumnjivo sa radom Prusko-maloljetničke škole koju uspostavlja Johan Gustav Drojsen. Cilj te škole je bilo idealizovanje velikih ličnosti kao i slavljenje nacije, u ovom slučaju njemačke. To je izrodilo historičare kao što su Fon Zibel, Momzen, Fon Trajčke koji je od liberala postao otvoreni rasista. Svojim pisanjem Niče je iskomentarisao stanje duha obrazovanja u tadašnjoj Njemačkoj. Takođe pominje i filozofiju u zadnjim poglavljima knjige za koju smatra da je ovakvim usponom obezvrijeđena kao sluškinja ove historije koja tada u zemlji cvjeta.

Autor na početku pomenutog djela ne samo da je sumnjičav prema tom novom načinu viđenja i intepretiranja historije, već se u svom drugom djelu „Vesela nauka“ poziva na intelektualnu svijest, za koju kaže da i najdarovitijim ljudima tog doba nedostaje. Kaže da većini nije problem da se povode za nečim u što vjeruju, a da u prvom redu nijesu razabrali argumente za i protiv tog istog vjerovanja. Dalje u podnaslovu „Komedijski čuveni“ daje opis velikih ljudi, opet svog vremena, što se da povezati sa njegovim protivljenjem historiji „o velikim ljudima“. Napominje da oni isti više ne biraju svoje saveznike bez zadnjih misli, već su jednostavno vođeni sopstvenim interesima. „Njihov dobar glas se stalno mijenja kao i njihov karakter...“ Dalje u knjizi govori da drugačije misliti nije dejstvo boljeg intelekta već se na to gleda kao na zlo. Motivi kojima se vjerovalo, po njemu, više nemaju prvobitnu vrijednost, pa je samim tim na gubitku i cjelokupno saznanje. „Osjećaj za istinu“ je utruo „jer tamo je hrabrost izgubila svoje pravo.“

Sklon je mišljenju da ljudi moraju da se nauče poštovanju, ali i prezrenju. Poštovati vrijedno, prezirati loše bilo bi ono što bi trebalo da vodi napretku. Ali možda se mnogi pitaju će počinje, a će

se završava granica tog dobrog i tog lošeg. Sumnjičav je i prema samom saznanju za koje govori da je od nastanka tog pojma, pa i prije, proizvodilo i davalo gotove zablude. Niče je za slobodu volje, dok ruski historičar Plehanov kaže da kada postoji svijest o neslobodi volje i kad se ista pokazuje kao vid subjektivne nemogućnosti da se postupa drugačije, javlja se nužnost u svijesti koja se identifikuje sa slobodom. Traži se sloboda, koja je vječna ljudska potraga. U svom djelu „K pitanju o ulozi ličnosti u istoriji“ pominje da subjektivisti teže da upravo ličnosti daju što je moguće veću istorijsku ulogu. Čemu se Niče, mnogo ranije, žestoko protivi.

U svojoj knjizi „Volja za moć“ Niče na nauku gleda kao na moderan produkt, koji je rame uz rame sa modernom vrlinom, modernom duhovnošću, oblik bolesti. U istom djelu se pita da li je više naučnik ili filozof postao simbol dekadencije, jer po njemu naučnik samo jednim svojim dijelom može biti posvećen saznanju, i smatra da su mu potrebne velike vrline kao što su mudrost, muškost i strogost. Dekadent-naučnik mu je rđav naučnik. Smatra da crta 19. vijeka nije pobjeda nauke, već pobjeda metoda nad naukom, za koju kaže da je upravo ona mnoge ljude koštala. Zato što su upravo zbog svojih metoda ti isti ljudi bivali prezreni, odbačeni, ponižavani. Jednostavno zbog toga što su i oni sami mislili drugačije. To je upravo ono što istorija dopušta svojim štitičenicima da se da misliti drugačije, jer upravo iz toga proizilazi sama bit nauke, tu se napaja izvor saznanja u neslaganju, različitim gledištima i stavovima koji će upravo dovesti do zajedničkog rješenja kasnije. Potpuni je protivnik pozitivizma koji se oslanja na činjenicu kao takvu, kao gotovu, govoreći da je kod nje upravo najvažnije njeno tumačenje. Na to nadovezuje saznanje svijeta, napominje da se on isti može posmatrati drugačije, smatrajući da ima više „smislova“ i to naziva perspektivizmom.

Trebalo bi dati jedan sažet prikaz kako je Niče vidio vrijeme kao kategoriju, samim tim kako je vidio „istorijsko“ vrijeme. Vrijeme kod Ničea nije određeno strogim granicama, koje

predstavljaju odvajanje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. On pokušava samu kategoriju vremena da shvati kao jedno. To je vrijeme koje mu se prvo prostire kao linearno – pravolinijsko, naprijed i nazad. To je vrijeme koje nema svoj kraj, svoje granice. To „nijesu vremena“, već jedno i jedino sveobuhvatno vrijeme, koje neprestano teče, koje se kreće i čije vode znaju da se umire i daju nam naizgled prikaz jednog mirnog potočića, ali i da se uzburkaju, da stvore jake vrtloge, virove i bujice, da naprave jednu pomahnitalu rijeku, čiji pravac toka ne može više da se uhvati! Ono što Niče stavlja u svoje „jedno“ vrijeme je prošlost i budućnost koje su besmrtni i stalne, od kojih jedna vodi nazad, a druga naprijed. Ipak koliko god se trudio, samim pominjanjem dva prethodna pojma, on nije uspio da prevaziđe njemu „vulgarnu“ granicu između vremena, tako da se odlučio za viđenje cikličnog kretanja vremena. U toj vrsti kretanja dešava se ono što se još pomišlja da se dešava u istoriji od antike, od starih dana, to je da su događaji ponovljivi kao i vrijeme. Jer i samo vrijeme, to jest prošlost i budućnost prelaze jedno u drugo, ponavlja se ono što se već desilo.

Pisac navodi Getea podržavajući njegovu misao da je mrsko sve ono što samo podučava, a ne pojačava njegovu djelatnost. Time navodi da i pored pouke obrazovanja koja se pruža u njegovom vremenu, nema ni pojačane, ni kontinuirane djelatnosti, koja tim podučavanjem treba da nastavlja put i usmjerava dalji smisao tog istog podučavanja prema napretku. Istorija je potrebna ne kao „razmaženom dokoličaru u vrtu znanja“, već za život i djelatnost, a ne za odvratanje od istih. Smatra da treba koristiti istoriju kada ona koristi životu, ne kad taj isti život čini zakržljanim i degeneriše ga. U prvom poglavlju djela „O korisnosti i šteti istorije za život“ on poredi ljudski rod sa životinjskim, kojem smatra da bi sam čovjek trebalo da zavidi na zaboravu, smatrajući da kad bi je isti pitao o sreći bi „već zaboravila odgovor i učitala bi“. Tome bi moglo korespondirati i mišljenje u našem narodu da je sam zaborav ponekad bolji od sjećanja, koje nije utemeljeno samo kod nas.

Za njega životinja ima prednost jer živi „neistorijski“, dok čovjek koji bi se i trudio da zaboravi u većini slučajeva taj luksuz sebi ne bi mogao dopustiti. Za njega je pomenuta životinja u potpunosti bliska djetetu, koje nema ništa prošlo samim tim nema ni ništa što bi moglo da utiče na njegovu neiskvarenost. On tu hvali moć zaborava životinje i nepamćenja malog djeteta. Smatra da je čovjek srećan kad se za vrijeme nezaborava osjeća „neistorijski“. Njegove tvrdnje je ne samo kasnije, već i u njegovom vremenu potvrdila sama istorija, koja nije nimalo postajala istorija mira, već je nastavljena kao velika istorija svjetskih sukoba, koju je „podgrijava“ istorija velikih ličnosti Ničeovog vremena, kao i rađanje prethodno romantičarske, a kasnije i nacionalne istorije, koje su uzele svoj danak u kasnijoj istoriji njemačkog, a i ostalih naroda. To je bilo „predskazanje“ jednog velikog mislioca o samoj ulozi istorije i njenom smislu. Smatra da u istoriji postoji „plastična moć“ određenih ljudi koji mogu različite ljude da slome ili one koje ni vlastita zla ne mogu da pokolebaju u svom fanatičnom cilju, i koji ostaju mirne savjesti. Smatra da: „ono istorijsko i neistorijsko podjednako su nužni za zdravlje pojedinaca, naroda i kulture.“ Navodi ograničenost i skučenost istorijskog znanja čovjeka, da svaki pogrešan sud može unijeti nepravdu, koja opet može donijeti toliko nedaća i tog „istorijskog“ čovjeka poredi sa „neistorijskom“ životinjom koja mirno i bezazleno pase na svom proplanku. Pravi poređenje čovjeka koji je okrenut prošlosti sa čovjekom koji je zaljubljen ili opčinjeni, koji sluša i prima tuđe utiske, a svojima se ne okreće. To je stanje za njega suprotno stanju koje treba da proizvede istorija koja bi trebalo da bude korisna za život i pokoljenja. To je njemu neistorijsko i protivistorijsko stanje, koje „materica je svakog ne samo nepravednog već, nego naprotiv i svakog pravog čina.“ Smatra da veliki narodi, veliki ljudi nikad neće ostvariti nijednu pobjedu, postići slobodu, a da nijesu težeći za svim tim nešto priželjkivali. Oni su tada sposobni da zaborave većinu stvari, samo da bi ostvarili svoje namjere. To

je i prikaz jednog segmenta same korisnosti istorije, ali o u ovom slučaju za život određenih naroda i pojedinaca na uštrb drugih. Tu se, po autoru, javlja i ono „nadistorijsko“ stanovište, kojem se ne vidi napredak, kao kod ostalih. Istoričar mu zna biti nadmen kad smatra da može da govori kako i zašto se živjelo u određenim istorijskim razdobljima.

Govori o tome kako „istorijski ljudi“ gledaju na vrijeme koje je iza njih, kao na ono u koje se ne bi nikad vratili, smatrajući da će naredno dolazeće vrijeme iznjedriti nešto što će biti neuporedivo bolje od prethodnog. Na to se pita, ako nas nije prethodno naučilo, zar bi moglo i buduće. Tu aludira na zabludu koju ljudi daju sebi po njemu. To bi možda jednostavno nazvali ljudskim vječitim optimizmom, mi obični ljudi. „Kada bismo samo upravo sve bolje učili da se istorijom bavimo radi života.“ Pravi razliku između istorijske nauke koja je po njemu kao neka vrsta završenog života i obračuna, dok je istorijsko obrazovanje nešto iscjeljujući usmjereno ka budućnosti, kao buduća kultura, ali samo kada njime vlada neka viša sila, a ono ne vlada samo i ne vodi. Smatra da istorija ako je u službi života, onda je u službi neistorijske moći i nikada neće moći postati čista nauka. Pita se uopšte koliko je potrebna istorija u životu, govoreći da od viška istorije „život se mrví i izrođava.“ Isto tako smatra da je određena doza istorije potrebna samom životu, koja kao takva pripada živome čovjeku.

Osvrće se na vrijeme koje je obilježila istorija sa idealističkom crtom, osvrće se gledajući na taj mladi naraštaj, koji se bavi naukom, dajući svoje mišljenje da im čak takav rad na „istorizirajućoj“ istoriji jedino može škoditi. Smatra da je metod taj koji uništava istoriju, jer to doba je doba nastanka Rankeovog istorijskog metoda. Navodi da ti mladi istoričari koji slijepo prate pomenuti metod, smatrajući sebe slugama istine i novim očevima istorije su u stvari samo jedni nezreli školarci. Povodom toga i navodi: „ako ljudi treba da rade u naučnim fabrikama i da budu korisni prije nego što sazru, onda će za kratko vrijeme nauka isto

tako biti uprošćena kao i prevremeno u toj fabrici korišćeni robovi.“ Time namjerno koristi izraze „robovi“ i „naučne fabrike“ iz prostoga razloga što upravo tada počevši sa tim iz Njemačke istorija ima ulogu jednog proizvodnog koncerna. Taj proizvodni koncern punom parom radi u Pruskoj đe sljedbenici Prusko-malo-ljetničke škole daju odu pruskom militarizmu, rasizmu, onome što će uveliko da se koristi u Drugom svjetskom ratu. Upravo onome što će tada da se prikaže kao nasljeđe njemačkog duha i kao sebi svojstven patriotizam. Tu se radi o svjesnoj preradi istorije radi sopstvenih interesa. Ali ono što se time dobija je samo pobjeda na kratke staze, dok poraz strpljivo čeka na kraju. To je nešto što prati čovječanstvo u stopu, nadgledajući svaki pogrešni korak koji se napravi. Prerada istorije je ono što donosi velike posljedice, koje se, naravno, nižu nakon političkog neuspjeha. Ali ono što je uslijedilo poslije poraza te iste Njemačke u Drugom svjetskom ratu, jeste totalno sljepilo za istoriju. O tome najbolje može da govori njemački historičar Jirgen Koka u svojoj knjizi „O istorijskoj nauci“. U tom svom djelu on je opisao što se desilo sa istorijom u godinama poslije poraza Hitlera, u njegovoj zemlji. Svjestan kao neposredni podržavalac fašističkog režima koji je donio smrt i nečuvena zvjerstva, nakon rata njemački narod je „oslijepio“ za istoriju. Tome je upravo kumovala njemačka historijska nauka koja je čvrsto podržavala Hitlera, a ti korijeni sežu još od te već pomenute nauke „o velikim ličnostima“. Teško da je ijedna od tih velikih ličnosti sa sobom nosila miroljubivu politiku, od Aleksandra Velikog, preko Džingis kana, Napoleona pa do Firera. Ono što je često bilo ugroženo i čija „odbrana“ je bila polazište za mnoge političke greške, u prvom redu ratove, bila je „odbrana identiteta“. O identitetu nakon rata u Njemačkoj pomenuti Koka kaže: „Kao što je pomenuto, danas se od okretanja zajedničkoj istoriji često očekuje da ona doprinosi jačanju kolektivnog identiteta, pri čemu se pod identitetom podrazumijevaju osjećanje zajedništva i svijest o njemu, koje će podsticati opštu saglasnost i jačati legitimnost

društava i njihovu sposobnost za djelanje. Ovo je bila jedna od središnjih tačaka u „sporu među istoričarima“. Ali i u diskusijama povodom drugog konteksta svakog časa se izražava očekivanje da će se putem istorijskog podsjećanja učvrstiti kolektivni identitet i tako se pojačati sposobnost za konsenzus, da bi se time suprotstavilo pojavama dezintegracije i, kako se to veli, njemačkoj „nesposobnosti za budućnost“. Poslije jednog tako velikog napretka njemačkog svijeta nakon 1918. i dizanja iz ruševina, sad se opet pominje nesposobnost tog naroda za definisanjem sopstvenog identiteta: „Ko smo mi?“ Na to je ovom narodu bilo vrlo teško dati odgovor nakon 1945. Jedan od autora sa bivših jugoslovenskih prostora, Todor Kuljić, pominje „teret prošlosti“. Njega sačinjavaju mitovi kojima se upravo i Niče protivi i žestoko ih kritikuje. Ti mitovi su i na našem prostoru doveli do teških događaja koji su rezultirali 1989/1990. ali i u ostatku Evrope. To ne dovodi samo do pogleda u budućnost, već i do pravljenja „nove prošlosti“. Često to prate nealternativni vidovi političke borbe, vidovi samo jednog pravca, koji jedini daje mogućnost „opstanka“. Kuljić s pravom kaže: „Izmjena istorije seže duboko u svijest pojedinca.“ Ali to nikad ne ostaje na pojedincu – jedinki, to se širi negativnom energijom i osvaja mase. To dovodi da mnoge mase sebe smatraju ugroženim i da kao odgovor na tu ugroženost vide samo nacionalizam. Za nacionaliste jedini pojam odbrane je borbeni pojam. To je ono što ne bi trebalo nijedan istoričar da dozvoli sebi, da bude ono pero koje istorijom dovodi do razbuktavanja tog „borbenog pojma“. Danas smo nažalost svjedoci da je u cijelom svijetu veliki broj tih istoričara. Da li to znači da se Ničeovo doba ponavlja? Da je ono kružno kretanje vremena kojeg se on drži tačno?

Nego, vratimo se Niče, postoje tri vrste istorije: monumentalna, antikvarna i kritička. Tim istorijama se bavi sam čovjek i svaka preovladava u određenoj sredini, smatrajući da kada jedna ne funkcioniše druga se nađe da je zamijeni. Uz objašnjenje pomenutih vrsta daje i korisnost istih u životu.

Monumentalna je ona istorija koja se divi prošlosti, bolje reći njenoj veličini ili velikim ličnostima koje su se našle na njenim stranicama. To je ona istorija koja besmrtno želi da prkosi bilo kakvom drugom viđenju prošlosti, koja bi mogla da prkosi njenoj veličini i grandioznosti po kojoj je prepoznata vjekovima. Ono što je veliko, kao takvo mora da ostane i da bude vječno. Takva monumentalna istorija daje ljudima nadu, i to onima koji se njoj okreću da bi sami sebe ubijedili da možda ne žele ono što je nemoguće, a to je upravo ono monumentalno veliko, opet. Niče smatra da se u ovoj vrsti istorije ona individualnost prošlosti gura u opštost. I tu se u toj opštosti gaji nada da će se jednog dana pojaviti novi Cezar, koji će kao tiranin opet biti ubijen, ili da će Kolumbo opet otkriti Ameriku. Što bi rekao Erik Hobsbaum, čuveni engleski istoričar u svom djelu „O istoriji“: „Što se tiče većeg dijela istorije, imamo posla sa društvima i zajednicama za koje prošlost u suštini predstavlja šablon za sadašnjost.“ Zato se i on u istoj knjizi u jednom poglavlju zapitao: „Da li je istorija napredovala?“ Monumentalnost istorije sa sobom nosi činjenicu nepromjenjivu, onu koju želi ostaviti takvom, jedinstvenu i istu u svojoj svojstvenosti. Autor smatra dokle god ona bude takvih karakteristika nikad se neće moći približiti istinitosti dovoljno da osjeti njenu snagu. Dokle god se prošlost ne bude davala kao nešto korisno životu i ljudima, već kao nešto čemu se teži da bude ponovljivo, nešto što mora da se oponaša, ona će sve biti dalja od istinitosti, a sve bliža slobodnoj fikciji. Misli se da ako ova vrsta prošlosti vlada nad antikvarnom i kritičkom da onda sama prošlost trpi štetu, jer se veliki djelovi prošlosti zaboravljaju, ostavljaju ili preziru. To je upravo ono čemu se protivi Niče, kao i čuveni Jakob Burkhart, pri jačanju i širenju prvo historicizma, koji sa sobom nosi idealizam, a potom i genetičke istoriografije, koja se tvrdo drži činjenice, njenog razvoja i kretanja, ne obazirući se i ne primjećujući veze koje one iste imaju sa strukturama, to jest ostalim sferama života. Zanimljiva je napomena autora da sama monumentalna istorija vara ljude oko sebe svojim analogijama – poređenjima, sličnostima, dodajući da

odvažnog čovjeka tjera na smjelost, a oduševljenog na fanatizam. Što je dokazano u narednom vijeku, od nastanka ovog mišljenja, tretiranjem ove istorije kao osnove prošlosti. Onda tu sebi možemo i postaviti pitanje korisnosti istorije za život uopšte, ili pak za pojedince, određene grupe, narode i nacije? Jer istorija ima smisla, u onom dijelu kad govori svojom prošlošću kao Ciceronova „učiteljica života“, čak i kao i Polibijeva pragmatična istorija, koja je cijelo vrijeme napajala grandioznu vizantijsku postojanost do njene propasti. Ali istorija koju Niče naziva monumentalnom, slavljeničkom, koja prošlost koristi kao osnovu za ponavljanje nečeg „velikog“ iz istorije što sa sobom nosi možda neku veličinu, ali i neizmjernu patnju i posljedice, ne može biti korisna za život, za normalno postojanje, razvoj i napredak ljudske civilizacije, uopšte, već samo nekih određenih, najčešće velikih i silnih civilizacija.

Takva istorija ne da priliku, šansu i mogućnost napretku, novom viđenju ili tumačenju prošlosti, jer postoji samo ona kruta definicija koja čelično brani „veličinu“ te spomeničke istorije, za koju ne postoji ne samo novo viđenje istorije, korelacije sa nekim sferama koje kontinuirano postoje, već ona takva kao ista svoja tumačenja prenosi i na ostale kulturne crte ljudskog razvoja, od kojih autor ističe kao primjer umjetnost. Tu i navodi: „Tako izgrađuju svoj jezik da bi iz svoje razmaženosti objasnili zašto tako uporno odbijaju sve to što im je ponuđeno od prirode umjetničke hrane. Jer oni ne žele da nastane veliko: njihovo sredstvo je da kažu: ‘Vidite to veliko je već tu!’“

Kao kritičar ne samo ove već sve tri vrste istorije koje je klasiфикovao, Niče kaže da su ove vrste istorije u pravu „...baš samo na jednom tlu i pod jednim podnebljem: na svakom drugom izrasta u opustošujući korov“. Poštovaoc antikvarne istorije smatra onima koji žele da iskažu svoje poštovanje prema prošlosti na koju se „naviklo“, dok kada se javi težina nekog bremena prošlosti koje ne može u datom trenutku da se izdrži, pod kojim leđa pucaju, a čovjek (civilizacija) ječi, e onda se prilazi kritičkoj istoriji, onoj „koja sudi i osuđuje“.

Ono mjesto koje autor daje istoriji najbolje će se očitati u sljedećem citatu „Istorija dakle, drugo pripada čuvaru i poštovaocu – onome koji se vjerno i sa ljubavlju prenosi tamo odakle dolazi, u čemu je postao; ovim pijetetom on takoreći odaje zahvalnost za svoj život.“ Tu se da vidjeti da autor „staru damu“, „učiteljicu života“ ne vidi kao izlajpjetu staricu koja sve ono što kaže ne daje u smislenom vidu, već kao što sam jednom prilikom na prvoj godini fakulteta, čuo kada je moj profesor navodio stari latinski citat da je istorija učiteljica života, odmah dodajući na to da su „onda došli neki učenici i silovali učiteljicu“, da ona nikako nije senilna i da u svojim njedrima dobro čuva svu istinu svijeta, već da su njen dobar glas, upravo iskrivili oni kojima je nesebično i bespoštedno iz svojih njedara pružala tajne sveukupnog života!

Ono što Niče zamjera ne istoriji već njenim „silovateljima“ je to da su oni ono njeno staro, grandiozno i veličanstveno u njenoj samoj biti i trajanju iskoristili za svoje „carstvo taštine, gordosti i arogantnosti“, koje se na tim za njih „vrlinama“ ne završava već se širi i beskrupulozno udara na temelje čovječnosti Klio, koja je već odavno poklekla i ostala bez odbrane. Tu on pokazuje strah da će pod pritiskom tog njihovog „starog i veličanstvenog“, sve novo i nastajuće biti bez razmišljanja odbačeno. Smatra da to dovodi da „propada sam korijen.“

Za antikvarnu istoriju kratko navodi u jednom dijelu da ona propada i izrođava se kad je „svježi život sadašnjosti više ne oživotvoruje i ne nadahnjuje.“ Zamjera joj što ona samo zna da čuva život, ali ne i da ga stvara, i da kao i monumentalna negira i kida korijen onog nastajućeg. Samim tim parališe i samog čovjeka koji se mora kad tad opet i nanovo ogriješiti o njene pijetete. Jer ona staro posmatra kao besmrtno, kao ono što je „bezočno da se takva starina zamijeni nekom novotarijom“.

Za kritičku istoriju kaže da se i ona pokazala kao katkad potrebna samom čoveku, ali i civilizaciji. Jer je u biti ljudskog bića da ono takvo kakvo je iz nekog istog od velikog broja razloga tu prošlost, tu istoriju, Klio stavi na optuženičku klupu, ali ne da

ostrakuje, da je protjera, da joj utre trag, ne! Ne, jer mu njeno znanje o postojanju treba i to mu je prijeko potrebno, ali ne kao takvo, kao gotovo, već u onakvom obliku u kojem će njemu najbolje koristiti. Tako nesrećna Klio, predivna boginja prošlosti ubrzo biva osuđena, njeno lice ubrzo prekrivaju bore sramote koju nije zaslužila, jer ona zna da je njena dužnost da piše kako neki rekoše „kako je uistinu bilo“, kao što rekoše neki koji te iste svoje regule nikada nijesu mogli ispoštovati. Ali to ne ostaje na tome, oni ne daju da ona ljudski ostara, da se preda već je stavljaju na sto za seciranje. Ne! Ne smiju da se vide te bore, jer bi se neko mogao upitati zašto je tako naglo ostarala i izgubila vedrinu i mladost. Na tom stolu oni daju novo lice boginji, ono koje joj vraća bijelo i mlado lice, ali samo ono koje njima odgovara i tako ona nije više boginja čestite i vječne prošlosti, ona sve više postaje cirkuska boginja, sa raširenim klovnovskim osmijehom koji ukočeno stoji, ali na licu tog klovna ljudi, izgleda, ne primjećuju suze.

Literatura:

- Fridrih Niče, *O korisnosti i štetnosti istorije za život*, Svetovi, Novi Sad, 2001.
- Fridrih Niče, *Volja za moć*, Dereta, Beograd, 2003.
- Fridrih Niče, *Vesela nauka*, Dereta, Beograd.
- Marijana Gross, *Suvremena historiografija*, Zavod za hrvatsku povijest filozofskog sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2001.
- Todor Kuljić, *Prevladavanje prošlosti: uzroci i pravci promene slike istorije krajem XX veka*, Beograd, Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, 2002.
- Jirgen Koka, *O istorijskoj nauci*, Srpska književna zadruga, Beograd, 1994.
- G.V. Plehanov, *K pitanju o ulozi ličnosti u istoriji*, Kultura, Beograd, 1947.
- Lijšen Fevr, *Borba za istoriju*, Srpska književna zadruga, Beograd, 2004.
- Erik Hobsbaum, *O istoriji*, Otkrovenje, Beograd, 2003.